

Quan hệ chính trị - ngoại giao giữa Trung Quốc với Myanmar trong thập niên thứ hai của thế kỷ XXI

The political-diplomatic relations between China and Myanmar in the second decade of the 21st century

Nguyễn Tuấn Bình^{a*}, Ngô Như Thủy^b
Nguyen Tuan Binh^{a*}, Ngo Nhu Thuy^b

^aKhoa Lịch sử, Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế, Việt Nam

^aFaculty of History, University of Education, Hue University, 530000, Vietnam

^bHọc viên cao học, Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế, Việt Nam

^bPostgraduate student, University of Education, Hue University, 530000, Vietnam

(Ngày nhận bài: 06/02/2023, ngày phản biện xong: 10/02/2023, ngày chấp nhận đăng: 25/02/2023)

Tóm tắt

Trung Quốc là một cường quốc châu Á, có đường biên giới liền kề với cả Ấn Độ và Myanmar. Với diện tích lớn thứ ba và dân số đứng đầu thế giới, Trung Quốc từ lâu đóng vai trò quan trọng trong quan hệ ngoại giao với nhiều nước trên thế giới. Cường quốc này cũng được xem là đối thủ chính của Ấn Độ trong việc cải thiện và phát triển quan hệ với các nước láng giềng, trong đó có Myanmar. Mối quan hệ Trung Quốc - Myanmar được thiết lập và duy trì bền vững qua nhiều thập kỷ, từ giữa thế kỷ XX đến đầu thập niên thứ ba của thế kỷ XXI. Bài viết tập trung phân tích mối quan hệ giữa Trung Quốc với nước láng giềng Myanmar từ năm 2011 đến năm 2021 trên lĩnh vực chính trị - ngoại giao, từ đó cho thấy những bước phát triển cũng như hạn chế trong mối quan hệ này. Bên cạnh đó, những thách thức trong chính sách của Trung Quốc đối với Myanmar và những nỗ lực của Trung Quốc nhằm điều chỉnh các chính sách đối với Myanmar cũng được nhóm tác giả quan tâm nghiên cứu nhằm làm rõ hơn thực chất của quan hệ hai nước.

Từ khóa: Chính trị - ngoại giao; Trung Quốc; Myanmar; thế kỷ XXI.

Abstract

China is an Asian power which borders both India and Myanmar. With the world's third largest area and the largest population, China has long played an important role in the diplomatic relations with many countries around the world. This powerful country is also considered as India's main rival in improving and developing relations with neighboring countries, including Myanmar. China - Myanmar relations has been firmly established and maintained over many decades, from the mid-twentieth century to the beginning of the third decade of the twenty-first century. This article focuses on analyzing the relationship between China and neighboring Myanmar from 2011 to 2021 in the field of politics - diplomacy, thereby showing the development steps as well as limitations in this relationship. In addition, the challenges in China's policy towards Myanmar and China's efforts to adjust policies towards Myanmar are also studied by the authors to better clarify the nature of this bilateral relations.

Keywords: Politics-diplomacy; China; Myanmar; the 21st century.

*Tác giả liên hệ: Nguyễn Tuấn Bình, Khoa Lịch sử, Trường Đại học Sư phạm, Đại học Huế, Việt Nam
Email: nguyentuanbinh@hueuni.edu.vn

1. Giới thiệu

Mối quan hệ Trung Quốc - Myanmar được hình thành ngay từ sau khi Trung Quốc mới giành được độc lập¹. Tháng 12/1949, Myanmar là nước đầu tiên ngoài các nước xã hội chủ nghĩa công nhận nước Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa [14, tr. 184]. Năm 1954, Trung Quốc và Myanmar đã ký kết hiệp định thương mại đầu tiên. Quan hệ Trung Quốc - Myanmar trải qua một thời kỳ hữu nghị sau khi hai nước giành độc lập. Suốt một thời gian dài, chính quyền Bắc Kinh luôn nỗ lực thiết lập mối quan hệ chính trị, quân sự và kinh tế chặt chẽ với Myanmar. Bước sang đầu thế kỷ XXI, Trung Quốc càng quan tâm hơn đến nước láng giềng Myanmar nhằm mở rộng phạm vi ảnh hưởng tại nước này, tạo điều kiện thuận lợi cho việc phát triển chiến lược “hướng Nam”. Chính những điều đó đã góp phần thúc đẩy quan hệ hai nước tiếp tục bước lên những nấc thang mới, cụ thể là việc Trung Quốc và Myanmar nhất trí đưa quan hệ song phương lên quan hệ “đối tác chiến lược toàn diện” vào năm 2011. Tuy nhiên, kể từ khi Tập Cận Bình lên nắm quyền lãnh đạo tối cao ở Trung Quốc (2013), quan hệ giữa nước này với “láng giềng” Myanmar đã trải qua giai đoạn thử thách (nhất là trên lĩnh vực chính trị - ngoại giao) trong thập niên thứ hai của thế kỷ XXI.

2. Vị trí của Myanmar và Trung Quốc trong chính sách đối ngoại của nhau

2.1. Myanmar trong chính sách đối ngoại của Trung Quốc

Với vị trí địa lý nằm giữa hai cường quốc châu Á là Trung Quốc và Ấn Độ, Myanmar đã trở thành “cầu nối” giữa Nam và Đông Nam châu Á, nằm giữa ngã ba Đông Bắc Á, Đông Nam Á và Nam Á. Với vị trí “ngã tư của châu Á”, Myanmar có tầm quan trọng chiến lược ở

châu Á và trở thành mối quan tâm của nhiều quốc gia trên thế giới. Đối với các nhà hoạch định chính sách của Trung Quốc thì Myanmar ngày càng có giá trị trọng yếu. Myanmar được xem là “cầu nối” trên bộ để hàng hóa Trung Quốc xâm nhập vào khu vực Đông Nam Á và sang Ấn Độ Dương. Myanmar là nước láng giềng duy nhất có thể giúp Trung Quốc tiếp cận Ấn Độ Dương từ phía đông, cụ thể là vịnh Bengal và biển Andaman [21, tr. 26-27]. Dựa trên những cơ sở lợi ích chiến lược và kinh tế, Trung Quốc cũng ra sức triển khai và thúc đẩy việc xây dựng tuyến hành lang vận tải Trung Quốc - Myanmar, tạo đà cho nước này thực hiện chiến lược “hai đại dương” [11, tr. 45], tiếp cận với Ấn Độ Dương và cả Thái Bình Dương. Cộng với nguồn tài nguyên thiên nhiên dồi dào (đặc biệt là dầu khí), Myanmar trở thành “mảnh đất vàng” cho các nước lớn trên thế giới đẩy mạnh đầu tư, khai thác năng lượng và Trung Quốc là một trong những đối tác chiếm được nhiều ưu thế nhất. Ngoài ra, Trung Quốc có đường biên giới dài khoảng 2.129km với Myanmar nên việc đảm bảo các tuyến đường thương mại và an ninh qua khu vực biên giới hai nước có điều kiện thuận lợi để phát triển. Trong những năm qua, vấn đề đảm bảo an ninh dọc biên giới và giải quyết vấn đề nổi dậy sắc tộc là một trong những nội dung hợp tác quan trọng mà hai nước luôn hướng tới nhằm đạt được thỏa thuận song phương cùng có lợi, thúc đẩy nhu cầu phát triển toàn diện của hai nước.

2.2. Trung Quốc trong chính sách đối ngoại của Myanmar

Từ sau khi Chiến tranh Lạnh kết thúc, nhất là trong thập niên thứ hai của thế kỷ XXI đến nay, chính sách đối ngoại của Myanmar đối với Trung Quốc có sự điều chỉnh lập trường từ “Trung lập chiến lược” sang “Liên minh chiến lược” với Trung Quốc [23, tr. 34]. Do đó, Myanmar trở thành một đồng minh thân cận

¹ Trung Quốc và Myanmar chính thức thiết lập quan hệ ngoại giao vào ngày 08/6/1950.

của Trung Quốc kể từ năm 1988², tạo nên sự phụ thuộc quá lớn vào nước láng giềng “khổng lồ” Trung Quốc, vào mối quan hệ “Pauk-Phaw”³. Điều này phản ánh mối quan hệ gần gũi và thân mật giữa hai nước, bởi vì từ “Pauk-Phaw” chưa bao giờ được Myanmar dùng để chỉ mối quan hệ của mình với bất kỳ quốc gia nào khác [13, tr. 1]. Trong chuyến thăm Trung Quốc (tháng 1/2003), Thống tướng Than Shwe khẳng định “sự giúp đỡ hết lòng và chân thành từ Trung Quốc” đã đóng một phần quan trọng trong sự phát triển kinh tế của Myanmar và “Trung Quốc là người bạn chân thành nhất của Myanmar” [20, tr. 114]. Đồng thời, Myanmar cũng đã ủng hộ chính sách “Một Trung Quốc”, Luật Chống ly khai năm 2005, vấn đề Đài Loan, vấn đề Tây Tạng... của Trung Quốc [20, tr. 126 & 129]. Với mối quan hệ khá mật thiết kéo dài qua nhiều thập kỷ, Myanmar đã được các nhà phân tích quốc tế xem là “quốc gia vệ tinh” hoặc là “con tốt chiến lược” của Trung Quốc [21, tr. 26]. Trên thực tế, Myanmar cũng hoàn toàn nhận thức được những nguy hiểm tiềm ẩn khi đang là “hàng xóm” với “gã khổng lồ” Trung Quốc. Vì vậy, đây cũng là lý do khiến giới cầm quyền Myanmar thực hiện đa dạng hóa chính sách ngoại giao từ đầu những năm 90 của thế kỷ XX nhằm giảm sự phụ thuộc vào Trung Quốc, bằng cách thúc đẩy hợp tác với Ấn Độ và các cường quốc khác nhằm tìm kiếm cơ hội mở rộng mối quan hệ quốc tế.

² Ngày 08-8-1988, hàng ngàn sinh viên và nhân dân ở thủ đô Rangoon và các thành phố lớn đã xuống đường biểu tình phản đối chính phủ tham nhũng, bóp nghẹt dân chủ, bắt lạt trong quản lý kinh tế và phát triển đất nước (lịch sử Myanmar gọi là sự kiện “8888”). Tuy nhiên, cuộc biểu tình đã bị chính phủ quân sự đàn áp đẫm máu. Điều này khiến cho hàng ngàn sinh viên và người dân vô tội Myanmar bị thiệt mạng. Sự kiện này đã bị Liên Hợp Quốc, Mỹ, các nước phương Tây... và Ấn Độ lên án mạnh mẽ. Đây cũng là nguyên nhân chủ yếu khiến Mỹ và các nước phương Tây thực hiện chính sách bao vây cấm vận, trừng phạt kinh tế đối với Myanmar. Trong bối cảnh đó, Trung Quốc không những không phản đối mà còn ủng hộ, tài trợ cho chính quyền quân sự Myanmar.

³ Theo tiếng Myanmar có nghĩa là anh chị em ruột hoặc người bạn thân thiết.

Có thể khẳng định, với việc nắm giữ vị thế địa chiến lược trong chính sách đối ngoại của nhau, cả Trung Quốc và Myanmar đều hiểu rõ rằng việc duy trì mối quan hệ song phương tốt đẹp, bền vững là điều tất yếu trong bối cảnh hiện nay. Mặc dù còn những bất đồng, trở ngại nhưng quan hệ Trung Quốc - Myanmar đã được nâng cấp lên quan hệ “đối tác chiến lược toàn diện” vào đầu thập niên thứ hai của thế kỷ XXI.

3. Sự tiến triển của quan hệ chính trị - ngoại giao giữa Trung Quốc với Myanmar trong thập niên thứ hai của thế kỷ XXI

Sự kiện đánh dấu mối quan hệ Trung Quốc - Myanmar bước lên một tầm cao mới là chuyến đi thăm Trung Quốc của Tổng thống Myanmar Thein Sein vào ngày 26/5/2011. Đây cũng là chuyến công du nước ngoài đầu tiên của ông sau khi Myanmar có chính phủ dân sự. Chuyến thăm của Tổng thống Thein Sein nhằm mục đích tăng cường quan hệ ngoại giao và kinh tế giữa Myanmar với Trung Quốc. Chuyến thăm này đã ghi một dấu mốc lịch sử khi hai nước đã nhất trí đưa quan hệ ngoại giao lên tầm “đối tác chiến lược toàn diện”. Hai nước cũng tiến hành ký kết nhiều thỏa thuận hợp tác kinh tế và kỹ thuật. Chuyến thăm này đã một lần nữa khẳng định rõ hơn vị trí của Trung Quốc trong ưu tiên quan hệ ngoại giao của Myanmar [18, tr. 16].

Trong chuyến thăm Myanmar ngày 10/7/2011, Bộ trưởng Công an Trung Quốc Mạnh Kiến Trụ chỉ đề cập đến vấn đề an ninh ở Bắc Myanmar (bang Kachin) do lo ngại các dự án hợp tác với Myanmar ở khu vực này bị đe dọa vì những đụng độ giữa quân đội Myanmar và lực lượng Quân đội độc lập Kachi, cũng như lo ngại về dòng người tị nạn Myanmar sẽ tràn vào Trung Quốc. Trong các chuyến thăm, giới lãnh đạo Trung Quốc đều khẳng định: “Tăng cường quan hệ Trung Quốc - Myanmar là một phần quan trọng của ngoại giao Trung Quốc liên quan đến các khu vực xung quanh”, “Phát

triển mối quan hệ tốt đẹp giữa hai nước là một phần quan trọng trong chính sách đối ngoại của Trung Quốc và nguyên tắc được thiết lập này sẽ không thay đổi” [24, tr. 60].

Cùng với những thay đổi chính trị và quá trình cải cách mở cửa, chính phủ Myanmar đã “cởi mở” hơn trong chính sách ngoại giao của mình, đa phương hóa các đối tác ngoại giao. Trước đây, trong thời kỳ Mỹ và các nước phương Tây áp đặt lệnh cấm vận Myanmar, đối tượng ngoại giao mà Myanmar hướng tới là các nước trong khu vực châu Á, các nước trong ASEAN và đặc biệt là Trung Quốc. Tuy nhiên, từ khi Tổng thống Thein Sein lên cầm quyền, chính quyền Myanmar đã thúc đẩy tự do hóa chính trị cũng như kinh tế. Chính sách ngoại giao của Tổng thống Thein Sein không chỉ là việc tái thiết về căn bản mối quan hệ với phương Tây mà còn cân bằng ảnh hưởng to lớn của Trung Quốc ở Myanmar. Trước đây, trong giai đoạn bị cấm vận, Myanmar vẫn được ví như “người bạn trung thành ít ỏi của Trung Quốc” bởi chỉ duy nhất nước này có quan hệ mật thiết với chính quyền quân sự Myanmar. Nhưng sau cải cách chính trị, điều này có ít nhiều thay đổi. Biểu hiện đầu tiên thể hiện ở quyết định ngừng xây đập Myitsone của Tổng thống Thein Sein. Điều này được đánh giá là “để thể hiện tư thế độc lập về ngoại giao đối với Trung Quốc”. Việc dừng dự án đập thủy điện Myitsone với số vốn lên tới 3,6 tỷ USD do Trung Quốc làm chủ đầu tư đã thể hiện sự lo ngại về những toan tính của Trung Quốc nhằm giữ vai trò trong các dự án huyết mạch của nền kinh tế Myanmar. Điều này cũng thể hiện chính quyền Myanmar đã quan tâm đến tâm tư nguyện vọng và lợi ích chính đáng của người dân về việc bảo vệ môi trường sống và các giá trị văn hóa truyền thống. Tổng thống Thein Sein cho rằng việc hoàn thành con đập đòi hỏi sự hiểu biết đầy đủ của người dân Myanmar [19, tr. 145-147]. Quyết định này được đánh giá là một trong những nguyên nhân làm cho quan

hệ “đối tác chiến lược toàn diện” Trung Quốc - Myanmar có sự sụt giảm nhanh chóng ngay sau khi mới được nâng cấp.

Vào tháng 9/2012, Tổng thống Myanmar Thein Sein cũng tuyên bố rằng Myanmar sẽ không hoan nghênh bất kỳ khoản đầu tư nào gây tổn hại đến lợi ích quốc gia, phẩm giá, chủ quyền và môi trường của nước này [5]. Có thể nói, mặc dù Trung Quốc và Myanmar đã nâng cấp quan hệ lên “đối tác chiến lược toàn diện” nhưng chỉ sau 1 năm (năm 2012), mối quan hệ hai nước đã bị rạn nứt bởi các cuộc biểu tình công khai chống lại các dự án do Trung Quốc tài trợ, vấn đề xung đột Kachin, bất ổn biên giới và những thay đổi trong môi trường bên ngoài sau quá trình chuyển đổi chính trị ở Myanmar. Tình hình mới nổi ở Myanmar phản ánh nhận thức của các nhà lãnh đạo quân sự của đất nước về “nguy cơ tiềm tàng khi ở quá gần Trung Quốc” và sự bất bình đối với người Trung Quốc do hoạt động khai thác tài nguyên của các doanh nghiệp Trung Quốc đầu tư vào Myanmar [15, tr. 264]. Để củng cố quan hệ giữa hai nước, ngày 12/9/2012, Chủ tịch Quốc hội Trung Quốc Ngô Bang Quốc đã thăm Myanmar. Trong chuyến thăm, ông khẳng định Trung Quốc và Myanmar là láng giềng gần gũi, thân thiện; nhân dân hai nước đã có truyền thống gắn bó lâu dài; từ khi thiết lập quan hệ ngoại giao, mối quan hệ Trung Quốc - Myanmar đã trải qua những thăng trầm và không ngừng được củng cố. Ông bày tỏ tin tưởng rằng dưới sự nỗ lực chung của cả hai bên, chuyến thăm này sẽ góp phần củng cố tình hữu nghị truyền thống, tăng cường hợp tác cùng có lợi và thúc đẩy sự phát triển chung của mối quan hệ đối tác hợp tác chiến lược toàn diện giữa hai nước.

Năm 2013, sau khi được bầu làm Chủ tịch Trung Quốc kiêm Chủ tịch Quân ủy Trung ương trong kỳ họp đầu tiên của Đại hội đại biểu nhân dân toàn quốc (NPC) lần thứ 12, Tập Cận Bình đã đưa ra một số ưu tiên nhất định trong chính sách đối ngoại của Trung Quốc đối với

Myanmar, đặc biệt là lôi kéo Myanmar hợp tác trong các dự án Sáng kiến Vành đai và Con đường (BRI). Khi ông Tập Cận Bình nhậm chức Chủ tịch nước, quan hệ Trung Quốc - Myanmar đang trải qua giai đoạn thử thách. Tình hình trong nước đang thay đổi ở Myanmar và môi trường bên ngoài mới được định hình bởi các chính sách tái can dự của Mỹ, EU và Nhật Bản đã gây ra những lo ngại cho Trung Quốc, điều này được phản ánh trong nỗ lực của Trung Quốc trong việc lôi kéo chính phủ Liên minh Quốc gia vì Dân chủ (NLD) của Myanmar. Theo truyền thống, chính sách của Trung Quốc đối với Myanmar bị ảnh hưởng bởi sự gằng gai về địa lý, lợi ích chiến lược và kinh tế cũng như mối quan tâm đối với sự ổn định trong khu vực lân cận. Trong giai đoạn này bắt đầu từ khi dự án đập Myitsone bị đình chỉ, Trung Quốc và Myanmar đã nhấn mạnh đến các cuộc trao đổi và gặp gỡ cấp cao nhằm tăng cường sự tin tưởng lẫn nhau và giải quyết những khác biệt trong việc thực hiện các dự án phát triển, an ninh biên giới và các vấn đề khác. Sau một loạt các cuộc biểu tình phản đối các dự án do Trung Quốc tài trợ, Bắc Kinh ghi nhận tầm quan trọng của dư luận trong việc cải thiện quan hệ song phương. Nền tảng của một mối quan hệ lâu dài được tuyên bố là quan hệ giữa nhân dân hai nước [16]. Điều này đánh dấu sự thay đổi trong chính sách của Trung Quốc đối với Myanmar nhằm khôi phục quan hệ, tăng cường lòng tin chiến lược và bảo vệ lợi ích của Trung Quốc tại Myanmar.

Đề đối phó với làn sóng phản đối Trung Quốc ngày càng dâng cao trong dân chúng Myanmar, từ năm 2013 Trung Quốc đã tiến hành một chiến dịch ngoại giao nhân dân, còn được gọi là “Cuộc tấn công quyền rũ”, theo hai hướng. Thứ nhất, ở cấp chính phủ, đại sứ quán Trung Quốc ở Yangon đã tích cực tương tác với người dân địa phương cũng như các tổ chức phi chính phủ (NGOs) và các cơ quan truyền thông. Đại sứ Trung Quốc Yang Houlan thỉnh thoảng

tổ chức gặp gỡ đại diện của NGOs, các đảng phái chính trị và có những cuộc phỏng vấn báo chí. Đại sứ quán Trung Quốc còn ủng hộ mạng lưới y tế của NLD số tiền 1.000 USD. Thứ hai, các doanh nghiệp Trung Quốc cũng bắt đầu chú ý hơn đến trách nhiệm xã hội của doanh nghiệp và tích cực tham gia vào các hoạt động quan hệ công chúng. Tập đoàn Dầu khí quốc gia Trung Quốc (CNPC) thành lập Hiệp hội hữu nghị đường ống dẫn ở Myanmar để giải quyết những phàn nàn của người dân địa phương và các vấn đề liên quan đến đường ống dẫn dầu và khí đốt. Ngoài ra, các doanh nghiệp Trung Quốc còn đồng ý bồi thường thêm cho người dân địa phương bị mất đất đai, nhà cửa, xây dựng trường học và các trạm y tế cho người dân ở khu tái định cư... [10, tr. 9].

Từ ngày 5 đến ngày 7/4/2013, nhân việc Tổng thống Myanmar Thein Sein tham dự Diễn đàn Bắc Ngao ở Tam Á, Hải Nam, Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình đã hội đàm với Tổng thống Thein Sein về sự phát triển của quan hệ đối tác chiến lược toàn diện giữa hai nước. Cuộc gặp thượng đỉnh này là tín hiệu cho thấy lãnh đạo hai quốc gia đang mong muốn hàn gắn quan hệ song phương sau hai năm bất ổn. Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình đã nhắc đến mối đe dọa từ việc phương Tây xâm nhập Myanmar và các công ty Trung Quốc hiện đang đối mặt với nhiều khó khăn trong việc kinh doanh ở nước này, phần nào phản ánh những lợi ích của Trung Quốc tại Myanmar đang bị đe dọa khi Mỹ và phương Tây gia tăng ảnh hưởng và người dân Myanmar đang ngày càng phản đối Trung Quốc do những tác động xấu của các dự án do Trung Quốc đầu tư tại nước này. Bản khoản trước tình hình mới nổi ảnh hưởng đến môi trường đầu tư cho các doanh nghiệp Trung Quốc tại Myanmar, ông Tập kêu gọi hai bên “không bị ảnh hưởng bởi những thăng trầm trong chính trị quốc tế hoặc bị phân tâm bởi các thế lực bên ngoài”. Ông nhấn mạnh “hai bên có thể hợp tác chặt chẽ để đảm bảo các dự án hợp

tác lớn được triển khai thuận lợi”. Đồng thời, phía Trung Quốc bày tỏ sẵn sàng “đóng vai trò xây dựng” trong việc thúc đẩy đàm phán hòa bình giữa chính phủ Myanmar và các tổ chức vũ trang sắc tộc đang hoạt động ở miền bắc Myanmar. Ở chiều ngược lại, sau khi xung đột bùng nổ ở miền bắc Myanmar và việc đình chỉ xây dựng đập Myitsone, Tổng thống Myanmar Thein Sein đã mời các nhà đầu tư Trung Quốc giúp tạo việc làm, xóa đói giảm nghèo ở nông thôn và tăng sản lượng nông nghiệp ở Myanmar. Hai bên nhất trí “tiếp tục củng cố và tăng cường quan hệ song phương, thúc đẩy sự phát triển lành mạnh và ổn định của quan hệ đối tác chiến lược toàn diện” [9].

Ngày 24/6/2013, Ủy viên Quốc vụ Trung Quốc Dương Khiết Trì đã đến thăm Myanmar và hội kiến với Tổng thống Thein Sein. Ông Dương Khiết Trì khẳng định Trung Quốc tôn trọng chủ quyền và toàn vẹn lãnh thổ của Myanmar, ủng hộ nước này theo đuổi đường lối phát triển kinh tế, ổn định xã hội và cải thiện đời sống của người dân. Về tiến trình hòa giải dân tộc của Myanmar, ông Dương Khiết Trì bày tỏ hy vọng chính phủ Myanmar và phiến quân Kachin sẽ duy trì đối thoại hòa bình, sớm đạt được thỏa thuận ngừng bắn nhằm tạo hòa bình và ổn định lâu dài ở phía Bắc và khu vực biên giới Trung Quốc - Myanmar. Trung Quốc sẽ tiếp tục đóng vai trò xây dựng trong tiến trình này. Trong chuyến thăm, hai nước đã tiến hành ký kết “Kế hoạch Hành động của Quan hệ đối tác hợp tác chiến lược toàn diện Trung Quốc - Myanmar”.

Trên thực tế, không có nhà lãnh đạo thế hệ thứ 5 của Trung Quốc nào tới thăm Myanmar trong những chuyến công du khu vực của mình trong năm 2013. Chủ tịch Tập Cận Bình và Thủ tướng Lý Khắc Cường đã tới thăm liên tiếp 5 quốc gia ASEAN nhưng trong đó không có Myanmar và Philippines. Điều này đã thể hiện phần nào sự “hờ hững” trong quan hệ Trung Quốc - Myanmar. Đồng thời, nó cũng thể hiện

sự thay đổi trong chính sách ngoại giao của Trung Quốc với Myanmar. Trung Quốc đang nỗ lực xây dựng các mối quan hệ riêng rẽ và khác biệt với từng nhóm trong bốn lực lượng chính trị ở Myanmar⁴, đồng thời gia tăng can dự vào các vấn đề xung đột sắc tộc - tôn giáo ở đây. Đối với USDP, Trung Quốc vẫn hy vọng đây sẽ là lực lượng chính trị thân thiện với Trung Quốc và vẫn kín đáo ca ngợi sức mạnh chính trị và tham vọng của chủ tịch đương nhiệm Shwe Mann. Đây cũng là ứng cử viên cho vị trí tổng thống của Myanmar trong cuộc bầu cử năm 2015. Hướng tới kết quả này, Trung Quốc vẫn nuôi dưỡng mối quan hệ thân thiện với chủ tịch Shwe Mann. Đối với đảng đối lập NLD, bà Aung San Suu Kyi tượng trưng cho các giá trị dân chủ không phù hợp với chế độ ở Trung Quốc [12], Trung Quốc tỏ ý quan sát bà Aung San Suu Kyi khi bà đưa ra các quyết định ủng hộ việc đầu tư của Trung Quốc vào Myanmar và ủng hộ mối quan hệ vững mạnh với Trung Quốc. Sự tiếp xúc giữa Trung Quốc và NLD là chưa nhiều, điều này thể hiện những bước đi thăm dò của Bắc Kinh trong việc xây dựng mối quan hệ với NLD. Đối với vấn đề xung đột sắc tộc - tôn giáo, đầu năm 2013, Trung Quốc đã nỗ lực hòa giải nhằm giảm bớt căng thẳng giữa chính phủ Myanmar và phiến quân Kachin và ủng hộ tiến trình hòa bình ở Myanmar. Trung Quốc đã giúp đỡ chính quyền Thein Sein “vây bắt” tất cả những người Kachin tị nạn đang ở Vân Nam Trung Quốc chạy trốn quân đội Myanmar. Ngày 19/8/2012, Trung Quốc đã ép buộc ít nhất 5.000 người Kachin tị nạn trở về Myanmar. Theo báo cáo của Tổ chức theo dõi nhân quyền (Human

⁴ Các trung tâm quyền lực chính trị mới ở Myanmar bao gồm chính phủ do Tổng thống Thein Sein lãnh đạo; đảng Liên minh Đoàn kết và Phát triển (USDP) dưới sự lãnh đạo của Chủ tịch Quốc hội Myanmar Shwe Mann; quân đội Myanmar dưới sự chỉ huy của Tổng tư lệnh quân đội - Min Aung Hlaing và lực lượng dân chủ đối lập do bà Aung San Suu Kyi lãnh đạo.

Rights Watch), chỉ tính riêng ở Vân Nam, số người Kachin tị nạn khoảng 7.000 - 10.000 người. Hành động này của Trung Quốc cũng là một động thái thể hiện thiện chí sẵn sàng củng cố hơn nữa quan hệ giữa hai nước. Sau sự can thiệp mạnh mẽ này của Trung Quốc, vấn đề hòa bình biên giới đã được phục hồi gần như hoàn toàn. Chính quyền của Tổng thống Thein Sein đã đồng ý khôi phục lại hoạt động của mỏ đồng Letpadaung vốn bị địa phương phản đối, trong khi đó Trung Quốc cũng tiến hành thương lượng với Myanmar về một giải pháp tối ưu nhất cho dự án đập thủy điện Myistone, hợp tác với Trung Quốc trị giá 3,6 tỷ USD đang bị đình trệ.

Tháng 01/2014, phát biểu tại Viện Nghiên cứu Chiến lược và Quốc tế Myanmar, Đại sứ Trung Quốc tại Myanmar Yang Houlan khẳng định tầm quan trọng của khu vực lân cận Trung Quốc đối với an ninh, phát triển và thịnh vượng của nước này. Ông đã đưa ra bốn đề xuất nhằm tăng cường quan hệ song phương. Đó là: 1) tăng cường lòng tin chiến lược lẫn nhau; 2) mở rộng hợp tác cùng có lợi; 3) mở rộng giao lưu nhân dân và giao lưu văn hóa; và 4) phối hợp và hợp tác trong các vấn đề quốc tế và khu vực [1].

Năm 2014, việc Myanmar lần đầu tiên giữ chức Chủ tịch Hiệp hội Các quốc gia Đông Nam Á (ASEAN) đã đem lại cho nước này cơ hội đăng cai tổ chức nhiều hội nghị cấp cao khu vực - bao gồm hội nghị thượng đỉnh ASEAN, các cuộc họp ASEAN+3, Diễn đàn khu vực ASEAN và Hội nghị cấp cao Đông Á. Sự mở rộng nhanh chóng tư thế ngoại giao của Myanmar đã làm phức tạp mối quan hệ của nước này với Trung Quốc, đem lại cho Myanmar nhiều lựa chọn mang tính ngoại giao hơn, đáng kể nhất là với Mỹ. Trung Quốc đã thay đổi tiếp cận ngoại giao, tăng cường can dự vào các cuộc xung đột sắc tộc, tìm cách sử dụng các nguồn lực và ảnh hưởng để thích ứng các nhu cầu của Myanmar trong quá trình cải cách, từ đó Trung Quốc có thể bảo vệ các lợi ích quan trọng của mình tại Myanmar. Những

cách tiếp cận và chính sách riêng rẽ của Trung Quốc đối với các trung tâm quyền lực chính trị khác nhau ở Myanmar cho thấy một chiến lược quốc gia tinh vi hơn, đa dạng hơn của nước này. Sau hai năm để quan hệ hai nước đi vào tình trạng ảm đạm, Trung Quốc đã bắt kịp và thích nghi với thực tế chính trị mới ở Myanmar. Từ cuối năm 2014, Trung Quốc liên tục có các chuyến thăm cấp cao đến Myanmar như chuyến thăm của Phó Chủ tịch Chính hiệp kiêm Trưởng ban Đối ngoại Trung ương Vương Gia Thụy (tháng 9/2014); chuyến thăm của Thủ tướng Lý Khắc Cường (tháng 11/2014); chuyến thăm của Phó Chủ tịch nước Lý Nguyên Triệu (tháng 12/2014); chuyến thăm của Thứ trưởng Bộ Ngoại giao Lưu Chấn Dân (tháng 3/2015)... Trong các cuộc tiếp xúc, Trung Quốc đánh giá cao việc Myanmar hoàn thành tốt cương vị Chủ tịch luân phiên ASEAN năm 2014 và việc Myanmar ủng hộ Trung Quốc trong vấn đề xây dựng “Con đường tơ lụa thế kỷ XXI”. Trung Quốc khẳng định, công cuộc cải cách ở Myanmar đã đem lại nhiều không gian hợp tác hơn giữa hai nước. Trung Quốc chủ trương vận dụng chính sách “Ngoại giao láng giềng”, cụ thể hóa phương châm “Thân, Thành, Huê, Dung” trong quan hệ với Myanmar, thực hiện hợp tác cùng có lợi, cùng thắng, phù hợp với lợi ích và nguyện vọng của hai bên; mong muốn hai bên thúc đẩy hơn nữa các lĩnh vực hợp tác, đặc biệt là lĩnh vực truyền thông chiến lược. Trung Quốc sẽ hỗ trợ Myanmar về kinh phí và kỹ thuật trong cuộc tổng tuyển cử năm 2015.

Ngoài ra, trong chuyến thăm Myanmar của Thủ tướng Trung Quốc Lý Khắc Cường ngày 12/11/2014, hai bên đã nhất trí tăng cường giao tiếp chiến lược và tin cậy chính trị, đồng thời tăng cường hợp tác về năng lượng, tài chính và cơ chế hoán đổi tiền tệ, nông nghiệp, kinh tế biển, phát triển nông thôn, khoa học và công nghệ, kết nối, cứu trợ thiên tai và biến đổi khí hậu. Tổng cộng có 16 thỏa thuận trị giá khoảng 8 tỷ USD đã được ký kết. Tổng thống Myanmar

Thein Sein bày tỏ sẵn sàng hỗ trợ và tham gia xây dựng hành lang kinh tế BCIM, BRI và Ngân hàng Đầu tư Cơ sở Hạ tầng Châu Á (AIIB) cũng như hợp tác trong các dự án quy mô lớn [4]. Tuyên bố chung đưa ra ngày 14/11/2014 nhấn mạnh thỏa thuận “tăng cường hợp tác toàn diện về chính trị, kinh tế, thương mại, an ninh cũng như quân sự và giao lưu nhân dân” dựa trên “sự tin tưởng lẫn nhau và đôi bên cùng có lợi”. Hai bên ủng hộ mở rộng trao đổi và hợp tác giữa quân đội hai nước và các cơ quan thực thi pháp luật nhằm duy trì an ninh và ổn định khu vực [2].

Song song với việc tăng cường tiếp xúc với chính quyền đương nhiệm, Trung Quốc cũng đẩy mạnh gặp gỡ, quan hệ với các đảng chính trị đối lập và một số nhóm vũ trang dân tộc thiểu số để sẵn sàng thích ứng với sự thay đổi về chính trị tại Myanmar. Chính phủ Trung Quốc đã mời nhiều đảng phái khác nhau ở Myanmar thăm Trung Quốc như Đảng Dân chủ vùng Mon, Đảng Thống nhất quốc gia, Liên đoàn dân chủ quốc gia, Đảng Dân chủ quốc gia Shan, Đảng Dân chủ quốc gia Ralhin và đặc biệt, tháng 6/2015, Trung Quốc đã mời bà Aung San Suu Kyi (chủ tịch NLD) đến thăm Trung Quốc, phát đi tín hiệu sẵn sàng duy trì các mối quan hệ thân thiện với Myanmar bất chấp tình hình chính trị đang thay đổi. Tuy nhiên, sau cuộc bầu cử tháng 11/2015, trong số các nhà lãnh đạo thế giới chuyển lời chúc mừng của họ tới bà Aung San Suu Kyi lại không có Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình. Tại một buổi họp báo ngay sau cuộc bầu cử, phát ngôn viên Bộ Ngoại giao Trung Quốc Hồng Lỗi đã né tránh những câu hỏi về việc liệu Bắc Kinh có chúc mừng bà Aung San Suu Kyi hay không, chỉ nói rằng Trung Quốc sẽ “tiếp tục mở rộng sự giúp đỡ của mình và tiếp tục bằng tình hữu nghị và hợp tác mang lại lợi ích chung toàn diện” và “chúng tôi chân thành mong ước rằng Myanmar có thể có được sự ổn định chính trị và nước này có thể đạt được sự phát triển quốc

gia”. Đến tháng 12/2015, đặc phái viên kiêm Thứ trưởng Ngoại giao Trung Quốc Lưu Chân Dân đã đến thăm chính thức Myanmar, chúc mừng bà Aung San Suu Kyi. Chuyến thăm của bà Aung San Suu Kyi tới Trung Quốc vào tháng 6/2015 và chuyến thăm của Thứ trưởng Ngoại giao Lưu Chân Dân tới Myanmar vào tháng 12/2015 có ý nghĩa quan trọng đối với chính sách láng giềng của Trung Quốc.

Vào tháng 4/2016, Bộ trưởng Ngoại giao Trung Quốc Vương Nghị đã đến thăm Myanmar với tư cách là bộ trưởng ngoại giao đầu tiên đến thăm nước láng giềng phía nam sau khi chính phủ mới của Myanmar nhậm chức vào tháng 3/2016. Ông Vương bày tỏ sự quan tâm của Trung Quốc trong việc xây dựng hệ thống đường sắt cao tốc nối Yangon với Naypyitaw và Mandalay. Ông cũng kêu gọi hợp tác trong các lĩnh vực sinh kế của người dân, năng lực sản xuất và phát triển cơ sở hạ tầng, xây dựng sức mạnh tổng hợp giữa các chiến lược phát triển của Trung Quốc và Myanmar cũng như bảo vệ hòa bình và ổn định dọc biên giới.

Ngày 10/4/2017, Chủ tịch Tập Cận Bình đã hội đàm với Tổng thống Myanmar Htin Kyaw tại Bắc Kinh. Trung Quốc đánh giá cao sự ủng hộ và tham gia của Myanmar đối với BRI. Trung Quốc đề xuất lồng ghép chiến lược phát triển, thúc đẩy hợp tác trong các lĩnh vực thương mại, đầu tư, xây dựng cơ sở hạ tầng, năng lượng, nông nghiệp, thủy điện, điện, tài chính, khu hợp tác kinh tế xuyên biên giới, Đặc khu kinh tế Kyaukpadaung và sớm triển khai các dự án kết nối. Để giải quyết vấn đề phát triển lấy người dân làm trung tâm ở Myanmar, Trung Quốc đã cam kết hỗ trợ nhiều hơn cho giáo dục, phát triển nông thôn và sinh kế của người dân ở Myanmar. Bên cạnh đó, phía Trung Quốc nhấn mạnh rằng dư luận xã hội là nền tảng của tình hữu nghị song phương [8]. Phía Myanmar bày tỏ sẵn sàng tham gia xây dựng BRI, tăng cường hợp tác xây dựng cơ sở hạ tầng, khu hợp tác kinh tế xuyên biên giới, mối quan hệ giữa nhân

dân hai nước, phối hợp và hợp tác trong các vấn đề quốc tế và khu vực [8].

Sau khi Win Myint được bầu làm Tổng thống mới của Myanmar vào ngày 28/3/2018, đặc phái viên Trung Quốc Song Tao đã đến thăm Myanmar vào tháng 4/2018. Hai bên đã thảo luận về tiến trình hòa giải và hòa bình dân tộc của Myanmar, BRI, hợp tác kinh tế, hòa bình và ổn định các khu vực biên giới và vấn đề Nhà nước Rakhine cùng các vấn đề khác [6]. Hai bên cam kết tăng cường hợp tác song phương, trao đổi giữa các bên và thống nhất các chiến lược phát triển [3].

Myanmar đang quảng bá mình như một điểm đến hấp dẫn đối với các khoản đầu tư nước ngoài. Vào ngày 21/9/2019, phát biểu tại Hội chợ triển lãm Trung Quốc - ASEAN lần thứ 16 và Hội nghị cấp cao đầu tư và kinh doanh Trung Quốc - ASEAN, Phó Tổng thống Myanmar Myint Swe đã đề cập đến luật đầu tư mới của nước này, lực lượng lao động dồi dào và lương lao động tương đối thấp [7]. Ngoài ra, như đã nêu trong bài phát biểu của Phó Tổng thống Myint Swe để đánh dấu Lễ kỷ niệm 70 năm thành lập Cộng hòa Nhân dân Trung Hoa, quan hệ và hợp tác song phương giữa Trung Quốc và Myanmar sẽ diễn ra trong khuôn khổ BRI và Hành lang Kinh tế Trung Quốc - Myanmar (CMEC). Để đánh dấu Lễ kỷ niệm 70 năm thiết lập quan hệ ngoại giao Trung Quốc - Myanmar vào năm 2020, trong cuộc gặp với Cố vấn Nhà nước Myanmar Aung San Suu Kyi vào tháng 4/2019, Chủ tịch Trung Quốc Tập Cận Bình đã đề xuất tổ chức các cuộc giao lưu ở tất cả các cấp và thúc đẩy giao lưu nhân dân và tăng cường hợp tác trong lĩnh vực dân sinh.

Tuy nhiên, những diễn biến của sự kiện đảo chính đầu năm 2021 ở Myanmar đã tác động không nhỏ đến sự phát triển của quan hệ Trung Quốc - Myanmar. Sáng ngày 01/02/2021, quân đội Myanmar đã chiếm quyền kiểm soát tòa thị chính Yangon, tuyên bố tình trạng khẩn cấp,

bắt Cố vấn Nhà nước Aung San Suu Kyi cùng một loạt quan chức chính phủ dân sự và quyền lực đã được giao cho tổng tư lệnh quân đội, ông Min Aung Hlaing. Theo lực lượng quân đội Myanmar, những hành động này của họ là cần thiết để bảo vệ “sự ổn định” của đất nước, cáo buộc Ủy ban bầu cử quốc gia đã không giải quyết “những sai phạm lớn” trong cuộc tổng tuyển cử tháng 11/2020. Sau cuộc đảo chính, người dân Myanmar đã tiến hành biểu tình khắp nơi trên đất nước vào ngày 28/2/2021, nhằm phản đối đảo chính quân sự và đòi khôi phục lại chính phủ dân bầu trước đó. Mỹ, Anh, Liên Hợp Quốc và Liên minh châu Âu đã lên án cuộc đảo chính, kêu gọi quân đội Myanmar sớm trao trả quyền lực cho chính phủ dân sự. New Zealand là chính phủ nước ngoài đầu tiên có hành động cụ thể nhằm phản đối đảo chính Myanmar, khi tuyên bố ngừng tiếp xúc quân sự và chính trị cấp cao với Myanmar. Trung Quốc trong khi đó tỏ ra thận trọng hơn, nhấn mạnh tầm quan trọng của sự ổn định, kêu gọi cộng đồng quốc tế không “làm trầm trọng thêm căng thẳng và phức tạp thêm tình hình Myanmar”. Tân Hoa xã của Trung Quốc đã gọi sự kiện ngày 01/02/2021 ở Myanmar là “một cuộc cải tổ nội các” thay vì “đảo chính” như truyền thông phương Tây [17].

Sau khi sự kiện đảo chính diễn ra, Trung Quốc bị cáo buộc “dính líu” đến việc ủng hộ lực lượng quân đội Myanmar. Hàng nghìn người Myanmar đã tập trung bên ngoài Đại sứ quán Trung Quốc ở Yangon ngày 11/02/2021 để phản đối cuộc đảo chính lật đổ chính quyền dân sự. Họ đã giương cao các biểu ngữ bằng tiếng Miến Điện và tiếng Trung Quốc lên án Trung Quốc dung túng cho cuộc đảo chính [22, tr. 16]. Phát ngôn viên Bộ Ngoại giao Trung Quốc (Uông Văn Bân) cho biết: “Đã có những thông tin và tin đồn sai lệch về Trung Quốc trong các vấn đề liên quan Myanmar”. Ông Uông Văn Bân tiếp tục khẳng định Trung Quốc đang theo dõi sát tình hình và hi vọng tất

cả các bên để tâm đến sự ổn định và phát triển của Myanmar. Ngày 26/02/2021, tại một phiên họp không chính thức của Đại hội đồng Liên Hợp Quốc bàn về tình hình Myanmar, Đại sứ Trung Quốc tại Liên Hợp Quốc Trương Quân đã thể hiện rõ quan điểm của Trung Quốc: “Những gì xảy ra ở Myanmar về thực chất là vấn đề nội bộ của Myanmar”. Đồng thời, Trung Quốc đồng ý với tuyên bố của Hội đồng Bảo an Liên Hợp Quốc về kêu gọi trả tự do cho bà Suu Kyi cùng những quan chức bị bắt và bày tỏ quan ngại về tình trạng khẩn cấp. Có thể nói, cuộc đảo chính của quân đội Myanmar đầu năm 2021 đã đẩy Trung Quốc vào tình thế “khó xử” trong quan hệ với nước láng giềng Myanmar. Bởi vì cả hai phe phái trong cuộc chính biến tại Myanmar đều có quan hệ hữu hảo với Bắc Kinh, khiến Trung Quốc chỉ có thể “án binh bất động”. Sự kiện này được xem như là “vết gợn” trong tiến trình quan hệ Trung Quốc - Myanmar vào thập niên thứ hai của thế kỷ XXI, nhưng không vì thế làm suy giảm sự phát triển quan hệ hai nước trong những thập niên tiếp theo.

4. Kết luận

Sau khi Chủ tịch Tập Cận Bình chính thức nhậm chức, Trung Quốc bắt đầu thực hiện chính sách ngoại giao láng giềng và đưa ra các sáng kiến ngoại giao mới. Trong chính sách đối ngoại, Trung Quốc luôn coi trọng vị thế địa chiến lược của Myanmar và mối quan hệ ngoại giao với nước láng giềng này ở Đông Nam Á. Quan hệ Trung Quốc - Myanmar từ sau khi hai nước nâng cấp lên “đối tác chiến lược toàn diện” (2011) đến năm 2021 là một giai đoạn đầy thách thức và thăng trầm trong bối cảnh quá trình chuyển đổi chính trị ở Myanmar cũng được bắt đầu từ năm 2011. Có thể thấy, quyết định đột ngột của Tổng thống Myanmar Thein Sein về việc dừng dự án đập Myitsone do Trung Quốc tài trợ là một đòn giáng mạnh vào tham vọng của Trung Quốc tại Myanmar, đặc biệt là trong bối cảnh quan hệ đối tác chiến

lược mới được nâng cấp giữa hai nước. Bắc Kinh bị bỏ lại trong tình trạng hoang mang. Trung Quốc không chỉ phải đối mặt với những lời chỉ trích về những tác động tiêu cực đến xã hội và môi trường sau khi dự án bị đình chỉ, mà còn phải đối mặt với những tương tác đang phát triển giữa Myanmar và các nước phương Tây, cải cách dân chủ và sự phẫn nộ của người dân Myanmar chống Trung Quốc cùng một lúc. Trung Quốc đang phải chịu áp lực cải thiện hình ảnh đất nước và con người họ trong mắt người dân Myanmar. Cho nên, Bắc Kinh bắt đầu nỗ lực hướng tới tăng cường sự tin tưởng lẫn nhau, liên lạc chiến lược và giao lưu nhân dân với quốc gia láng giềng này. Mặc dù quan hệ “Pauk-Phaw” giữa Trung Quốc và Myanmar đã được nâng cấp lên “đối tác chiến lược toàn diện”, nhưng Myanmar vẫn nhận thức rất rõ về sức nặng chiến lược áp đảo của Trung Quốc đối với đất nước, sự lệ thuộc của Myanmar vào Trung Quốc trong nhiều lĩnh vực hợp tác chủ yếu. Myanmar đã và đang đa dạng hóa chính sách ngoại giao cũng như giảm sự phụ thuộc kinh tế và quân sự vào cường quốc châu Á này. Do đó, Bắc Kinh phải thay đổi chính sách Myanmar của mình để đáp ứng với bối cảnh chính trị trong nước và chính sách đối ngoại đang thay đổi của Myanmar, đặc biệt là khi chính quyền Naypyitaw đang ngày càng tự xa rời “vòng tay” Bắc Kinh.

Tài liệu tham khảo

- [1] “Ambassador Yang Houlun’s Speech at Myanmar Institute for Strategic and International Studies”. *MOFA, PRC*, January 9, 2014. Truy cập 15/12/2022, từ http://mm.china-embassy.gov.cn/eng/sgxw/201401/t20140109_1388454.htm
- [2] “China, Myanmar Agree to Deepen Comprehensive Strategic Cooperation”. *Global Times*, November 15, 2014. Truy cập 05/12/2022, từ <http://www.globaltimes.cn/content/891922.shtml>
- [3] “China, Myanmar Vow to Strengthen Cooperation, Party-to-Party Exchanges”. *Xinhua*, April 25, 2018. Truy cập 20/11/2022, từ

http://www.xinhuanet.com/english/2018-04/25/c_137136709.htm

- [4] “Li Keqiang Holds Talks with President U Thein Sein of Myanmar, Stressing to Comprehensively Uplift the Level of China - Myanmar Strategic Cooperation and That the Two Countries Will Be Good Neighbours, Good Friends and Good Partners Forever”. *MOFA, PRC*, November 14, 2014. Truy cập 02/11/2022, từ https://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/gjhdq_665435/2675_665437/2747_663498/2749_663502/201411/t20141117_518900.html
- [5] “Myanmar Invites Foreign Direct Investment Avoiding Factors That Harm National Interests, Dignity and Sovereignty of Country and Environment”. *Global New Light of Myanmar*, April 26, 2018. Truy cập 22/12/2022, từ http://uzo.sakura.ne.jp/burma/nlm/nlm_data/gnlm_2018/gnlm_04_2018/gnlm_26_04_2018.pdf
- [6] “President U Win Myint Receives Chinese Envoy”. *Global New Light of Myanmar*, April 26, 2018. Truy cập 15/12/2022, từ http://uzo.sakura.ne.jp/burma/nlm/nlm_data/gnlm_2018/gnlm_04_2018/gnlm_26_04_2018.pdf
- [7] “VP U Myint Swe Seeks Foreign Investment at 16th China - ASEAN Expo, Summit in Nanning”. *Global New Light of Myanmar*, April 26, 2018. Truy cập 17/12/2022, từ http://uzo.sakura.ne.jp/burma/nlm/nlm_data/gnlm_2018/gnlm_04_2018/gnlm_26_04_2018.pdf
- [8] “Xi Jinping Holds Talks with President U Htin Kyaw of Myanmar the Two Heads of State Agree to Push China - Myanmar Relations for Sustained, Healthy and Stable Development”. *MOFA, PRC*, April 10, 2017. Truy cập 10/12/2022, từ http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/zxxx_662805/t1453280.shtml
- [9] “Xi Jinping Meets with Myanmar’s President U Thein Sein Stressing the Importance of Steering the Bilateral Relationship in the Right Direction and Unswervingly Pushing Forward China - Myanmar Friendship”. *MOFA, PRC*, April 06, 2013. Truy cập 30/11/2022, từ http://www.fmprc.gov.cn/mfa_eng/topics_665678/boao_665692/t1029016.shtml
- [10] Đào, Đ. T. (2016). “Quan hệ đối ngoại của Myanmar với Trung Quốc dưới thời Chính phủ Thein Sein (2011-2015)”. *Tạp chí Nghiên cứu Đông Nam Á*, số 9 (198), tr. 3-12.
- [11] Fan, Hongwei (2011). “China’s “Look South”: China - Myanmar Transport Corridor”. *Ritsumeikan International Affairs*, Vol. 10, Kyoto, Japan, pp. 43-66.
- [12] Fan, Hongwei (2014). “China Adapts to New Myanmar Realities”. *ISEAS Perspective*. Truy cập 11/12/2022, từ https://www.iseas.edu.sg/images/pdf/ISEAS_Perspective_2014_12.pdf
- [13] Geng, Lixin (2007). “Sino - Myanmar Relations: Analysis and Prospects”. *Culture Mandala*, Vol. 7, Issue 2, Article 1, Centre for East-West Cultural and Economic Studies, pp. 1-14.
- [14] Hall, D. G. E. (1950). *Burma*. London: Hutchinson University Library.
- [15] Hao, Y. & Chou, B. K. P. (2010). *China's Policies on Its Borderlands and the International Implications*. Singapore: World Scientific Publishing Company.
- [16] Jie, Yang (2013). “China - Myanmar Exchange in SW China”. *The China Daily*. Truy cập 04/12/2022, từ http://www.chinadaily.com.cn/china/2013-05/14/content_16498469.htm
- [17] Lintner, Bertil (2021). “China’s Myanmar Dilemma Grows Deep and Wide”. *Asia Times*. Truy cập 30/12/2022, từ <https://asiatimes.com/2021/03/chinas-myanmar-dilemma-grows-deep-and-wide/>
- [18] Mỹ, L. V. & Yên, T. H. (2015). “Cạnh tranh chiến lược giữa Trung Quốc và Mỹ ở Myanmar trong thập niên thứ hai của thế kỷ XXI”. *Tạp chí Nghiên cứu Đông Nam Á*, số 2, tr. 13-21.
- [19] Myint-U, Thant (2020). *The Hidden History of Burma: Race, Capitalism and the Crisis of Democracy in the 21st Century*. New York: W.W. Norton.
- [20] Myoe, M. A. (2011). *In the Name of Pauk-Phaw: Myanmar's China Policy Since 1948*. Singapore: Institute of Southeast Asian Studies.
- [21] Myoe, M. A. (2015). “Myanmar’s China Policy since 2011: Determinants and Directions”. *Journal of Current Southeast Asian Affairs*, Vol. 34, No. 2, Institute of Asian Studies and Hamburg University Press, Germany, pp. 21-54.
- [22] Seekins, D. M. (2021). “China and the February 1, 2021 Coup d’Etat in Burma: Beijing’s Geopolitical Nightmare”. *The Asia-Pacific Journal*, Vol. 19, Issue 10, No. 1, pp. 1-19.
- [23] Shee, P. K. (2002). “The Political Economy of China - Myanmar Relations: Strategic and Economic Dimensions”. *Ritsumeikan Annual Review of International Studies*, Vol. 1, Japan, pp. 33-53.
- [24] Son, N. K. N. (2016). *Chính sách của Trung Quốc đối với Myanmar từ sau Chiến tranh lạnh đến 2015*. Luận án Tiến sĩ ngành Quan hệ quốc tế, Học viện Ngoại giao, Hà Nội.